

SPOR, HÜMANİZM VE OLİMPİZM

Atilla Erdemli

1. Sorun Alanı

«*Olimpizm Nedir?*» sorusu değişik açılardan yanıtlanabilir. Örneğin, Olimpizm bir yüksek kültür olarak; bir yaşama anlayışı ve daha geniş kuşatımla bir Dünya Görüşü olarak; Yaz ve Kış Olimpiyat Oyunlarının var oluş nedeni olarak; Spor Eğitiminin ve Sporla Eğitimin temel Anlayışı olarak; Tarihsel gelişimi içinde veya daha bir çok bakımdan Olimpizm belirlenebilir. Bu belirlemelerin her birinde Olimpizm değişik ve önemli bir yanıyla bilinecektir. Bütün bu yaklaşımların hepsini toparlayan, bütünleyici bir belirleme olamaz mı? Kuşkusuz olabilir, fakat her birinin ayrı ayrı anlatılmasının özellikle Olimpizm gibi çok önemli, fakat az bilinen konularda gerekli olduğu kanısındayım.

Olimpizm *Spor Olayı* ile içiçe gelişir. Olimpizmdeki pek çok temel kavram, Spor Olayına içkindir. Olimpizm en sağlam köklerini Sporda, *Spor yapan İnsan*'da bulur. Bu nedenle Sporun en temel anlayışı olan Olimpizmi Spor Olayı ile içiçe anlatmanın daha ayrı bir aydınlık getireceği kanısındayım. Spordan kalkıp Olimpizme giden süreçte kendiliğinden ortaya çıkan ve hem Sporu, hem de Olimpizmi bütünleyen Hümanizma ile karşılaşırız. Spor olmadan Olimpizmi düşünmek gibi, Hümanizma olmadan da Sporu düşünmek çok yavan, çok sıradan ve çok dar kuşatımlı olacaktır.

2. Hümanizm

Bütün «İzm»ler gibi Hümanizm de 19yy'm bir çocuğudur, fakat Hümanizmanın bu yüzyılda ortaya çıktığı söylenemez. Bir şe-

yin varolması için mutlaka belli bir adın koyulması her zaman zorunlu değildir. Hümanizma Antikçağdan beri değişik biçimlerde Batı Dünyasının gündeminde. Günümüze kadarki süreçte değişik bakımlardan ele alınmış, yorumlanmış ve böylece değişik Hümanist anlayışlar ortaya çıkmıştır. Örneğin, Akılcı Hümanizm, Deneyci Hümanizm, Biriysel Hümanizm, Yararcı Hümanizm, Toplumcu Hümanizm, Varoluşçu Hümanizm, Tanrıtanır Hümanizm, Tanrıtanımaz Hümanizm, Klasik Hümanizm, Marxçı Hümanizm, Eğitimci Hümanizm, Aydınlanmacı Hümanizm, Klasik Hümanizmi savunanlar, Hümanizmaya karşı olanlar, 1930'lu yıllarda ortaya çıkan Üçüncü Hümanizm...vd. gibi.

2.1. Tarih Sürecinde Hümanizm

Antikçağ Ege Uygarlıklarında sözcük olarak bulunmamasına karşın, Hümanizmayı *Paidea* kavramı bağlamında buluyoruz. Gerçi *Paidea* yalnızca bir Eğitim İlkesiydi. Bu bakımdan onun Hümanizm kavramının geniş içeriğine sahibolduğunu söylemek oldukça zor. Fakat yine de belli bir İnsan Ülküsüne dayanmaktaydı ve onu gerçekleştirmeyi amaçlıyordu¹.

Hümanizm sözü Latin dilindeki *homo* sözcüğünün sıfatı olan *humanus*'dan türetilmiştir. Merkezinde İnsan bulunan bir Günya Görüşünü ve Yaşama Anlayışını dile getirmektedir. Sözcük Latin Kültüründe ilk kez Cicero tarafından *humanitas* biçiminde ve İnsanın nasıl yaşaması gerektiğine ilişkin bir görüş olarak kullanıldı. Bu anlamda İnsanın önündeki bir amaçlar topluluğu olarak düşünülmesine karşın Cicero, *humanitas* kavramını aynı zamanda İnsanın doğası anlamında da kullanmaktaydı. Roma dönemi felsefesi içinde Hümanitas kavramının en ağırlıklı bulunduğu yer kuşkusuz Stoa Felsefesidir².

1 Atilla ERDEMLİ *Hümanizma Olarak Spor*, H.Ü. Spor bilimleri 1. Ulusal Sempozyum Kitabı, s : 12-13. Bu konuda ayrıca şu kaynaklara başvurulabilir : Werner JAEGER *Antike und Humanismus, Paidea Die Geschichte des Griechischen Menschen* Bd. 1.

2 Ernst CASSIENER, Ernst HOEMANN *Die Geschichte der Philosophie, (Die Geschichte der antiken-Philosophie)* s : 208-216.

Ortaçağda da Hümanizm'e değgin çalışmalar bulunmasına karşın orada humanitas yerine yaşamayı Hristiyan dinin dogmalarına bağlayan *divinitas* anlayışı iş başındadır³. Hümanizmin asıl canlanması Renasissance'dadır. 14. ve 15. yy'da Hümanizm Antikçağ yapıtlarının incelenerek yeni bir İnsan anlayışına ulaşma çabası olarak ortaya çıkmıştır⁴. Yeni bir İnsan Anlayışı hemen her çağın gündeminde olan bir sorundur. Renaissance ile başlayan çizgide bu sorun ilkin eğitim bağlamında ve giderek çok yönlü olarak ele alınmış hep çözümler üretilmeye çalışmıştır. Johann Bernhard Basedow tarafından temelleri atılan ve yandaş, karşıt görüşlerle gelişen *Philanthropizm* bu görüşlerden biridir⁵. Hümanizm kavramına doğallıkla yönelmesi gereken düşünme alanlarından biri de Varoluşçuluktur. *Sartre*, Hümanizmayı İnsanın kendisini aşmasında temellendirmektedir. «İnsan kendi dışında vardır, kendi dışına çıkarak var olur... Bu yönden almırsa İnsan ilerleyiştir, aşıştır, oluştur... İnsanı kurmasından ötürü bu aşkınlık ilişkisine <varoluşcu İnsancılık> adını veriyoruz⁶. Ne var ki, O kendisini aşacak olan İnsanın kendisini belirsiz bırakmaktadır⁷.

2.1. Temel sorun ve aranan yanıt

Antikçağdan günümüze dek gelişerek gelen bütün Hümanist Anlayışlara baktığımızda, orada İnsanın en temel sorununa yanıt arandığını görmekteyiz. *Nasıl yaşamalıyım?* Yaşama Sorunu ise pek ortaya çıkmamasına karşın, yönlendirici olan bir başka soruya dayanmaktadır : *Nasıl olmalıyım?* Bu soru da İnsanın varolduğu her yerde kendisini bir biçimde gösteren daha temel bir sorunu getirir : *Ben nasıl bir varlığım?* Kendini bilmek, Yaşama Olayının en temel sorunsalıdır. Hümanist anlayışlar genellikle ilk iki sorun bağlamında kalmışlardır. Sorun ne biçimde yanıtlanırsa yanıtlanırsın, yanıt genellikle temel sorunu İnsan olan bir Yaşama Anlayışı ve Dünya Görüşü çizgisinde biçimlenmiştir. Her iki sorun bağlamında da İnsan yaşamasının tek düze, yinelenen bir süreç olmadığı

3 Atilla ERDEMLİ a.g.y. s : 16.

4 Jacob BRUCKHARD *İtalyada Renaissance Kültürü*.

5 Atilla ERDEMLİ *Olimpikçağ'a Doğru*, adlı yazıya bakılabilir.

6 J. Paul SARTRE *Varoluşçuluk* s : 61-62.

7 J. Paul SARTRE a.g.y. s : 37-51.

ğı, İnsanın hep gelişen, *olmakta olan* bir varlık olduğu gerçeği durmaktadır. Öyle ise İnsan, kendisine yaraşan bir yaşamada bilgili, soylu, yüce ruhlu, onurlu, iyi ve iyiliksever, özverili, adil, dost, neşeli, ölçülü, ince zevkli bir varlık olarak ortaya çıkabilir.

Böyle bir olanağın somutlaşabilmesi için, ilkin İnsanın nasıl bir varlık olduğunun bilinmesi gerekir. İnsan'a ilişkin bazı bilgilerden hareketle geliştirilen tasarımlar uyarınca önerilecek bir yaşama yolunun, yaşama biçiminin, ne ölçüde önemli olursa olsun, başarıya ulaşmada pek şansı bulunmaz. İnsanın bilinmesi ve önerilerin orada temellendirilmesi zorunludur. Hümanizm İnsanın varlık yapısına dayanıp, orada temellendiği zaman İnsan için gerçekten işlevsel olur.

2.2. Hümanizmin varolduğu Yer

İnsanı nasıl tanıyacağız? Eğer İnsanı bütünüyle tanıyabilseydik sorun kalmayacaktı. Fakat İnsan da kalmayacaktı. İnsanı bütünüyle tanıyamamak, bilinmez bir varlık olmasından değil, *her İnsanın biricik olması*'ndan kaynaklanmaktadır⁸. Bu nedenle her bir İnsanın kendine özgü olarak tanınması gerekir. Hümanizmin temellendiği en önemli yerlerden biri de burasıdır. Yine de bir sorun yanıtlanmamış oluyor : Her bireyi tek tek tanımak gerekiyorsa, İnsan Üstüne, İnsanın varlık yapısı üstüne nasıl konuşursunuz? Burada birbiriyle içiçe, birbiriyle ilişkili iki durumu : İnsanların ortak özellikleri ile İnsanın bireyliğini oluşturan özgün

8 Arnold GEHLEN, *İnsan*, Gehlen, İnsanın bu durumunu organlarının özelleşmemiş olmasına bağlamaktadır. Eğer İnsana etkili bir gecikme durumu (retardation) olmasaydı, İnsan da tek tek birey olarak değil, fakat tür olarak biricik olacaktı. İnsana özgü herhangi bir özellik varsa, bunların hepsi İnsanın özelleşmemiş olmasına bağlanabilir. Fakat İnsanda özelleşmemiş olmayı da Retardation'u da gerekli kılan bir yan olmalıdır. Yalnızca Özelleşmemiş olmak, Kültür Yaratmanın, Gelişmenin ve İnsan yaşamının bir çok özelliğinin nedeni olmada yeterli değildir. İnsan Yaşamına atılımı veren, İnsana içkin özellikleri belirlemek gereklidir. *Her İnsanın Biricikliği*, Bu konuya Gehlen, *İnsan* adlı yapıtında (s : 13-18) değinir, Ayrıca : Max SCHELER *İnsanın Kosmostaki yeri* s : 49; *Die Stellung des Menschen im Kosmos* s : 57, Burada Scheler İnsanın Dünyaya Üstün Oluşunu vurgulamaktadır. Bedia AKARSU *Max Scheler'de Kısılık Problemi* s : 95. Talhiyettin MENGÜŞOĞLU *Kant ve Schelerde İnsan Problemi* s : 128-129. Bu yapıtlarda da İnsanın biricikliği anlatılır.

varlığını ayırabiliriz⁹. Hümanizma bunlardan özellikle, Bireyliği Oluşturan Özgün Varlık bağlamında ortaya çıkacaktır. Fakat, İnsanların Ortak Özellikleri düzeyinde Hümanizmanın olmadığı söylenemez. Daha her İnsanda bulunan gelişme, yetkinleşme, daha iyi ve daha olumlu olma, yaşama düzeyinin yükselmesi, her bireyin doğal hakkı olan iyi bir eğitim alma ve kendini geliştirme olanaklarına sahip olma gibi alanlarda hümanizma önemle var olmak zorundadır. Fakat bunların hepsi İnsanın bireyliği ile yakından ilgili ve ilişkilidir.

Her İnsan biricik olarak, yani kendisine özgü, tek olarak vardır. Aynı deyişle her İnsan bireyi özgün bir varlıktır. İnsanın Özgünlüğü, içkin varlığından ötürüdür. İçkin Varlığımız sahibolduğumuz öz niteliklerden oluşur. Her bireyin sahibolduğu Öz Nitelikler, yalnızca o bireye özgüdür denilemez, pek çok İnsanda bulunabilir, fakat her birinde, ona özel olarak vardır. Şöyle ki, bir müzik aleti çalma özelliği pek çok İnsanda bir Öz Nitelik olarak bulunur. Bunlar arasında bir bölümü yaylı sazları çalma, bunlardan bazıları da örneğin, keman çalma öz niteliğine sahiptir. Keman çalanlar arasında bazılarının bu öz niteliği de çok başarılı keman çalmayı sağlayacak güçtedir. Çok başarılı keman çalanların hepsi aynı öz niteliğe sahiptirler, fakat kendilerine özgü olarak. Değilse, aynı müziği, aynı notalarla her biri kendisine özgü olarak yorumlayamazdı. Şimdi, böyle bir müzik niteliğine sahip bir İnsanın, bu özelliğinin ortaya çıkartılması, somutlaştırılması gerekir. Değilse onunla birlikte bu özellik ilkin körelecek ve sonra da yok olup gidecektir. İşte her İnsanın sahibolduğu öz niteliklerin onun yaşamında ortaya çıkartılması hümanizmadır. Her birimizin sahibolduğu içkin varlığımızın, biricik olan yanımızın somutlaştırılması hümanizmadır. Öz nitelikleri İnsanın bireyliğini (individuum) biçimlendirir. Ortaya çıkartılmamış, somutlaştırılmamış bireylik var sayılamaz. Her İnsanın bireyliğinin kurulması hümanizmadır. Bu örnekle göstermeye çalıştığım özelleşmiş durumlardır. Her İnsanın müzikle bir

9 «İnsanların ortak özellikleri ile İnsan bireyliğini oluşturan özgün varlığını ve ilişkilerini» ayrı ayrı ele almak ve yetesiye belirlemek bu yazının sınırlarını aşmaktadır. O nedenle burada yalnızca belli bir Hümanizma anlayışı içinde kalmakla yetineceğim. Böylesine kuşatıcı bir belirlemeyi yapan pek çok düşünür bulunmaktadır. Örneğin yukarıda andığım Arnold GEHLEN ve Max SCHLER.

biçimde ilişkisi vardır. Aynı deyişle İnsanın yaşamında müzik vardır ve bu nedenle her İnsan bir biçimde müzikle ilgilenir. Eğer yolunca bir eğitim aldıysa bu ilgi daha yapıcı-yaratıcı olur. Fakat eğer, müzikle ilgili özgün bir yanı varsa, bu özelleşmiş durum ortaya çıkmayı bekler.

Hümanizma bir kerelik değildir. Hümanizma bir gelişme, yetkinleşme, olgunlaşma, derinleşme sürecidir. Bireyin sahibolduğu bir has öz niteliğin, onun tüm yaşama sürecinde tüketilemeyeceği kanısındayım. Sonsuzlukla karşılaşacağımız en önemli yerlerden biridir bu. Yaşama Sorumluluğu ve görevi burada en yetkin düzeyini ve biçimini bulur. Burada İnsan her ilerleyişte kendisini yeniden tanır. Böylece «Kendini Bilmek» İnsanın yaşamı boyunca sürüp gider. Kendini bilmenin sonu yoktur.

İnsanın yaşamı tekdüze değildir. İnsan tek yanlı bir varlık değildir. İnsan değişik yaşama bağlamalarında bulunan, birinden diğerine geçen, bazılarını birlikte götüren bir yaşamının taşıyıcısıdır. Dolayısıyla hümanizmanın yalnızca özgün yanımıza ilişkin olduğu savunulamaz.

Orada en yoğun biçimde ortaya çıktığı bir gerçektir, fakat özgün yanımız dışındaki alanlarda da azımsanmayacak düzeyde bulunur, bulunması gerekir. Şimdi yine Müzik örneğine dönelim. Bir biçimde müzik yapmaya hiç kabiliyeti olmayan birinin müzikle ilgisinin olmayacağı söylenemez. O en azından bir müzik dinleyicisidir. Zaman zaman hoşuna giden ezgüeri kendisince mırıldanan, bazı ezgilerden etkilenen, duygulanan hepimiz gibi bir İnsandır. Müzik ile İnsanda daha temel bir yaşantı ortaya çıkar : Onda bazı ezgiler hoş, güzel duygularını, bazıları da çirkin duygusunu uyandırır. Güzel olanla karşılaşmak, varlığında güzel olanla ortaya çıkan etkileşimi yaşamak onu da hepimiz gibi sevindirir, mutlu kılar. «Güzel Olan» her İnsan için ayrı olabilir, fakat «Güzel»e ilişkin yaşantılar yumağı her İnsan için olağandır. Güzel olanla bir biçimde karşılaşmak, onu varlığında duymak, bu duyula güzel olanı istemek bir hümanizmadır. Çünkü «Güzel Olan» ne denli değişik olursa olsun, «Güzel»i yaşamak her İnsan için bir doğal gereksinmedir. Daha Antikçağda Güzel Olanla bu etkileşim bir eğitim aracı olarak görülmüştür. Çünkü Güzel olanın İnsanda

olumluya, güzel işler yapmaya dönük istekler uyandırdığı bir gerçektir. XVIII. yy'da *Schiller* güzelliği İnsanın parçalanmış bütünlüğünü kuracak, İnsanı yeniden yaratacak bir güç olarak görüp, eğitimin temel ilkesi yapar¹⁰.

«Güzel Olan»a ilişkin yaşantılar tüm İnsanlar için ortaktır, fakat yine de her İnsan «Güzel Olan»ı kendisine göre yaşar; bu yaşantılar içinde yalnızca etkilenmek değil, «Güzel Olan»ı yaratmak da yer alır. Böyle bir yaşamayı canlandıran bir örnek olarak Müziği verdim. Müzik İnsanlar arasında ortaktır. Olumlu yaşamları getiren ve İnsanlar arasında ortak olan yalnızca Müzik değildir: İnsanlar arasında ortak başka etkinlikler de sayılabilir. Spor bunların en önemlilerinden biridir. Müziğin uyandırdığı güzellik duygusunda olduğu gibi, Spor Yapan İnsan'ın temel özelliklerinde de bir hümanizma bulunmaktadır. Bu hümanizma nede niyle spordan Olimpizm gibi kuşatıcı, yüceltici, onurlandırıcı bir Dünya Görüşü ve bir Yaşama Anlayışı doğabilmektedir.

3.Spor Olayının bellibaşlı Özellikleri

Belli bir spor tanımından yola çıkmaktansa, Spor Olayını temel özellikleriyle belirlemenin daha aydınlatıcı olacağı kanısındayım¹¹. Burada anlatılacak olan yalnızca Spor Olayının bellibaşlı özellikleri değildir, burada aynı zamanda Spor Yapan İnsan'ın da bellibaşlı özellikleri anlatılmış olacaktır. Böylece Spordaki Hümanizma ve Olimpizme giden yol daha rahat görülebilecektir.

3.1. Spor insana Özgüdür

Spor İnsandan başka bir varlık için olanaksızdır. Bazı hayvanlara Spora benzer hareketler yaptırılmaktadır. Deve Güreşi, Horoz Dövüşü, Kanguru Boks, Köpek Yarışı vb. hayvanların ken-

10 *SCHILLER İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine Bir Dizi Mektup*. 15. Mektup s : 71-78, 21. Mektup s : 101-105, 23. Mektup s : 112-118.

11 *Spor Olayı'nın* değineceğim bellibaşlı özelliklerini bir sıra düzeni içinde vermek son derece zor. Yine de elden geldiğince bir sıra izlemeye çalıştım, fakat bu kesin bir sıralama değildir. İnsanla ilgili, İnsan anlatmayı amaçlayan çalışmalarda bu tür sıralamalar, niteliklerin iç içe geçmiş olmasından ötürü oldukça zor.

di başlarına Spor yaptığını göstermez. Çünkü hayvanların bu hareketlerinde belli bir bilinç, bir karar, kararı uygulamaya yönelik istek, kararı uygulamak ve bundan hoşlanmak, sevinç duymak gibi özellikler yoktur. Koşullu reflekse dayanan hareketlere spor denilemez. Spor bir istenç (irade) olayıdır. Bu nedenle *yalnızca İnsan Spor yapar.*

Spor belli özelliklere sahibolan İnsanların yapacağı bir etkinlik de değildir. Her İnsan Spor yapabilir, ayrı deyişle hepimizin içinde spor yapmaya hazır bir İnsan bulunmaktadır. Önemli olan onu tanıyabilmek ve ortaya çıkartabilmektir. İçimizdeki *Spor yapan İnsan* kendisinin sahibolduğu hareket kabiliyetlerinden birine dayanarak veya belli hareketlerini bir alet ya da hayvanla bütünleştirerek Spor yapabilir. Her birimizde bulunan bu Spor Yapan İnsan'ın mutlaka bir şampiyon adayı olması gerekmez. Şampiyonluk, tıpkı Müzikte olduğu gibi, genetik bir olaydır. İsveçli Fizyolog Ostrand «Şampiyon olmak istiyorsanız, annenizi, babanızı iyi seçin» derken bu gerçeği dile getirmektedir. Sporda üstün başarılar, içimizdeki Spor yapan İnsanlardan bazılarının sahibolduğu bir özelliktir. «Öyle ise yalnızca şampiyon olma özelliğine sahibolanlar spor yapsınlar, diğerlerinin spor yapması gerekmez» biçimindeki bir anlayış da yanlıştır. Şampiyon olmak için spor yapılmaz. Her İnsan Spor yapma özelliğine sahibolduğu için spor yapılır. Biraz sonra yeniden değineceğim *Herkes için Spor*'un büyük önemi buradadır ve Herkes için Spor İnsanın bu özelliğinde temelenir. Ayrıca Şampiyonların spor-dışı nedenlerle pek önemsendiği ortamlarda belli sporun her İnsan tarafından yapılması önemlidir. Çünkü bir spor dalında kabiliyetli olanların tanınabilmesi için, o spor dalında etkin geniş bir tabanın bulunması gerekir. Aynı spor dalında üstün kabiliyetli olanların tanınıp, ortaya çıkartılabilmeleri için de o spora kabiliyetli geniş bir tabanın bulunması gerekir... Ayrı deyişle, piramidin tepesinin ne kadar yüksek olması isteniyorsa tabanın o kadar geniş olması gerekmektedir.

3.2. *Spor özel bir bilinçle yapılır.*

Spora ne zorla başlanır, ne de Spor zorla sürdürülür. Spor bir başkası veya bir başka şey için de yapılmaz. Her İnsan spora kendi

isteği ile başlar. Çok zaman gençler toplumda sevilen, beğenilen, önemsenen spor dallarına yönelirler. Örneğin, günümüzde gerek sağladığı maddi olanaklar ve gerekse de yazılı ve görsel basında çok yer alması nedeniyle futbola yönelimin artması ya da kış mevsimlerinin uzun ve karlı geçtiği yörelerde herkesin kayak yapması gibi. Yörel koşullar nedeniyle bu tür yönelimler olağan görülebilir. Fakat Sporda da esas olan bireyin kendisidir. Spora başlayacak kişinin ilkin, bedence hangi sporlara yatkın olduğunu sonra bunlardan hangisini yapmaktan daha çok hoşlandığını bilmesi gerekir. Spora bireyin kendi sportif yanma ilişkin bu bilinç ile başlanır. Ancak bundan sonra birey o sporun gerektirdiklerini en iyi biçimde yapabilir ve tüm varlığı ile sportif etkinliğe katılabilir. Spor kendisini bilmeyen, tanımayan, kendisini yöneltip, yönlendirmeyen İnsanların başarılı olabilecekleri bir etkinlik değildir.

Sporun gerektirdiği özel bilinç iki aşamalıdır : İlki, değindiğim, bireyin kendisindeki Spor yapan İnsanı tanımasıyla ortaya çıkan bilinçtir. İkincisi ise, tanıdığı, kendisindeki Spor yapan İnsanın geliştirilmesiyle ilgili bilinçtir. Sportif gelişime ilişkin bu bilinç değişik çalışmalar, yarışmalar yanında doruk noktasında Olimpizm bulunan, Sporun Temel Anlayışlarıyla da bütünlenir. Spor yapan İnsanın bu iki bilinçle birden beslenmesi gerekmektedir; biri olmadan diğeri sportif gelişmeyi olumsuz etkiler.

3.3. Spor İnsanın tüm varlığına ilişkindir.

Spor yalnızca bir beden olayı değildir. Spor önemli ölçüde bedene dayanır. Çünkü Sahiboldüğümüz sportif kabiliyetler bedene içkindir. Onların ortaya çıkması da bedende olmaktadır. Bu nedenle İnsanın tarihinde, değişik zamanlarda ve günümüzde belli uygulamalar içinde Sporcu yalnızca bir beden gibi görülür. Geçmişte ve günümüzde tanık olduğumuz olaylar, yalnızca veya daha çok bedene dayanarak yapılan Sporun ne ölçüde büyük ve çok yönlü yıkımlar getirdiğini göstermektedir.

Spor yapan İnsan yalnızca bedenini geliştiren ve onu kullanan İnsan değildir. Spor hem bedenin, hem aklın, hem zekanın, hem istemenin, hem duyguların, hem kendi kendini denetleme sisteminin birlikte çalışmasını gerektirir, fakat bir fazlasıyla : Başarılı

bir sportif hareket güzel bir harekettir. Spor aynı zamanda estetik bir olaydır. Sporun izleyene ve yapana haz vermesinin önemli kaynaklarından biri buradadır. Sporcu güzellik yaratan bir İnsandır.

3.3. Spor tek kişiye özgü değildir.

Spor birey olarak yapılır, fakat toplumsal bir olaydır. Aynı deyişle, tek kişiye özgü, yalnızca bir tek kişi için herhangi bir spor olmaz. Bireysel sporlar vardır. Atletizmde bayrak koşusu gibi birkaç daün dışında atletler bireysel olarak yarışır, fakat ortak kurallar veya ilkeler uyarınca. Ortak kuralların, ilkelerin bulunduğu yerde en az iki kişi vardır. Spor paylaşma, katılma temeli olan bir etkinliktir. Rastgele, dağınık, herkesin istediğini yaptığı, birlikteliğin bulunmadığı, ortak amaçların olmadığı bir etkinlik Spor olamaz. Spor Olayı bir paylaşmadır, katılmadır, İnsanın İnsanla birlikteliğidir.

Takım Sporlarında sporun toplumsallık özelliği belirginleşirken, bireyliğin zayıfladığı sanılabilir. Oysa Takım sporlarında da her sporcu kendi uğraşını kendisi verir. Takım bireyliği olan İnsanların bir bütünlüğüdür : Bu İnsanlar ortak bir uğraşda bireyliklerini yitirmezler, tersine en yüksek düzeyde ortaya koyarlar.

Spor toplumsal bir olaydır. Bu toplum herhangi bir toplum değildir. Spor bakımından en genel çizgilerde bu toplum dünyadaki toplumların renkli bütünlüğü de değildir. Bu ortak kurallar, ilkeler uyarınca bütünlüşmüş İnsanlık ailesidir. Özellikle günümüzde Sporla ilgili hemen her şey uluslararası boyutlarda belirlenmektedir. Bu belirleme *Olimpik* sözüyle dile getirilmektedir. Böyle olması doğaldır, çünkü Olimpizmin ilkeleri tüm İnsanlar için geçerlidir. Şimdi şöyle düşünelim : Herhangi bir yerde bir sporu Olimpik Kurallar uyarınca yapan bir İnsan, o sırada dünyanın her yerinde aynı sporu yapan İnsanlarla ortak bir eylem birliği içindedir. Birbirlerini tanım-tanımamasın, birbirlerine bir nedenle karşı olmsun olmsun, aralarında dil, düşünce, ırk, din, kültür, politik anlayış, dünya görüşü vb. bir çok bakımdan ayrılıklar bulunsun veya bulunmasın, Olimpik kurallar uyarınca aynı sporu yapan İnsanlar, ortak bir etkinlik içindedirler, birliktedirler.

3.5. Spor bir Oyundur.

Spor İnsanın olağan yaşamına ilişkin gerçeklik değildir. «Bir Oyun ortamında günlük yaşamın ne yasaları ve ne de gereksinimleri geçerli değildir, Oyun içinde <biz olarak> bulunmaktayız, fakat biz olarak <bir başkası> gibi eyleyiz»¹² Spor yaparken İnsan, oyun olması bakımından günlük yaşamın ve kayguların dışına çıkmaktadır. Spor bir oyun olarak «...yapıldığı yer ve süresi bakımından da olağan yaşamadan ayrılır»¹³.

Spor yaşamının kendisi değildir, ayrı deyişle Spor gerçeklik -realite- değil, gerçekliğin üstünde olan bir alandır -irreality- Bu Sporun ne gerçek dışı, yani gerçeklikle hiç bağdaşmaz olmasını, ne de gerçeküstücü (surrealist) olmasını gerektirmez. Spor Gerçekliğin-üstündedir. Gerçeklikle koşutluk ilişkisi içinde, fakat gerçeklik olmayan bir eylem alanıdır. Bu durumun belirginleştiği en önemli yanlardan biri, Sporu belirleyen ilkeler, temel kategoriler ile günlük, olağan, gerçek yaşamın ilkeleri, kategorileri arasındaki ayrılıktır. Fakat «ayrı olmak» «ilişkisiz olmak» anlamında düşünülmemelidir. Bu iki alan birbirlerine önemli boyutlarda koşuturlar, fakat özdeş değildirler; etkileşirler, fakat eşitlenmezler. Bu durumun en ilginç örneklerinden birini Tiyatro-Yaşam ilişkisinde görürüz. Tiyatro yaşamın, gerçekliğin kendisi değildir, fakat gerçekliğe koşuttur. Tiyatroda oyuncu yaşamın bir durumunu «gerçeklik-dışı» bir bağlamda en yetkin biçimde yaratmak için tüm gücüyle çabalar. Sporda da benzer bir durum söz konusudur : Sporcuyu, günlük yaşamdaki, İnsana içkin bir hareket veya hareketler bütünlüğünü, daha ayrı bir amaç için en yetkin düzeyde, yani «imkansız olanaklı kılacak» biçimde yeniden canlandırmaya, yaratmaya çabalar.

Sportif Davranış, günlük herhanbi bir davranıştan, etkinlikten ayıran önemli özelliklerden biri de Sportif Davranışın *yeniden canlandırma* davranışı olmasıdır. Sportif Davranış, sporcunun o spor dalının kuralları yanında, sporun genel geçer ilkeleri, sporun İnsanlık Ülkülerini gerçekleştirdiği, somutlaştırdığı bir etkinlik-

12 Johan HUINZINGA *Homo Ludens*, Die besondere Welt des Spiels s : 20,

13 Johan HUINZINGA a.g.y. s : 17,

tir. Sportif Davranış yeni bir yanıt, yeni bir *yormlamadır*. Bu bakımdan Yeniden Canlandırma bir yineleme değil, bir *yaratma* olayıdır. Sporun bir Oyun olması ile yaratıcı bir etkinlik olması doğrudan ilişkilidir.

Yaratıcı Yeniden Canlandırma tavrı Sporcuyu da belirler : Sporcu karşıkışıya bulunduğu sportif soruna genel ilkeler, tüm İnsanları bütünleştiren özel bilinçle de yanıt veren kişidir. Sporcu, sporun ölküsel yanını taşıyan, canlandıran, geliştiren, yaşatan kişidir. Sporun kuralları, sportif beceri ve Olimpik ilkeleri başarılı, güzel bir uyumuyla bütünleştirdiği sportif davranışta sportif yaratma ile mükemmelliğin ortaya çıkışı izlenir. Bu kısa sürede gerçekleşen Sportif Olayda artık günlük yaşamın, kaba gerçeğin üstüne çıkılmıştır. Yeniden Canlandırma uyumlu, düzenli, güçlü ve güzeldir ve bir Spor olayını izlemeyi gerektiren en genel-geçer temellerden biridir. Böylece izleyen de Spor Olayına katılır ve sporcu gibi olağan yaşamın üstüne çıkar.

Burada Sporcu ve İzleyen bakımından Sporda ve Sporla ortaya çıkan iki durumu sınırlı da olsa irdelemek gerekiyor. Bunlar «Olanaksızın denenmesi» ve «Arınma»dır.

Aristoteles, Poetika'da¹⁴ bu iki kavramı sanat yaratmaları bakımından ele alır ve Sanatın diğer kategorileri yanında «İmkansız» kategorisini de belirler. «İmkansız», Aristoteles'e göre, gerçeğin üstüne çıkmadır. Gerçi «İmkansız» sözünde olumsuz bir yan vardır ve sanki hiç başarılamayacak olandan söz ediliyormuş izlenimini bırakır. Aristotelese göre «Olanaklı kılınacak imkansız» ile «olası olmayan imkansız» ayrı durumlardır. «...İmkansız olası, olası olmayan imkansıza üstün tutulmalıdır»¹⁵. Aynı durum Sporda da söz konusudur. Sporcunun başaracağı, onlar için olası olan zorluklar, hiç kimsenin başaramayacağı zorluklardan ayrılmalıdır. Sırıkla ya da sıriksız yüksek atlayan bir atlet «olağan» değil, her İnsanın, her zaman yapabileceği anlamda «gerçek» değil, gerçeği, olağanı aşan, olanaksızmış gibi olan bir hareketi başarmaya çalışmaktadır. Sporcu olabilecek «olanaksız»a yönelir. Bunu başarmaya çalışırken sporun kurallarına, genel ilkelerine uyar. Sporda gerek

14 *Aristoteles Poetika*, 24. ve 25 Bölümler s : 70-82.

15 *Aristoteles a.g.y.* 25. Bölüm/9 s : 73-74.

olanaksızın denenmesi ve gerekse de aşılması Sporcu yanında izleyene de bir haz ve coşku verir. İzleyen orada bir yandan İnsan başarısını izlemekte, diğer yandan orada gerçekleşecek başarıdan payalmakta ve o hareketin güzelliğini yaşamaktadır.

Yaratıcı Yeniden Canlandırma uyumlu, düzenli, güçlü ve güzeldir. Spor Olayında sporcunun gerçekleştirdiği ve izleyenin katıldığı, payaldığı, coşkusunu duyduğu budur. Bununla izleyici de gerçekliğin üstünde bir yaşama bağlamına girer. Arınma burada ortaya çıkar. Aristoteles Arınmayı sanat bağlamında acıma ve korku duygularına bağlayarak belirliyordu¹⁶. Arınma sporda Aristotelesin değindiği iki duygulanıma bağlanmadan, daha ayrı bir biçimde gerçekleşir. Sporda olanaksız aşmayı, yeniden canlandırmayı deneyen Sporcunun ve onu bilerek, aynı ilke, düşünce ve kaygularla izleyenin arınması ayrıdır. Bu arınma uyumlu, düzenli, güçlü ve güzelin bütünleşip ortaya çıkardıkları Yüce duygusunun yaşanmasında kendisini gösterir. Kuşkusuz bu arınmanın en yoğun gerçekleştiği sportif yaşama-durumdur. Sporla Arınma bunun dışında ve daha yaygın biçimde gerçekleşebilmektedir.

Bu özellikler, onun kuralsız, rastgele, isteyen istediğini yaptığı bir etkinlik anlamına gelmez. İnsan orada günlük, olağan yaşama olmayan, yeni fakat daha ayrı bir kurallılığın içine girmektedir. Olimpik kurallar nedeniyle Spor yapan İnsan günlük yaşamının ve kayguların üstüne yükselmektedir¹⁷.

Her Oyun gibi Spor da belli kurallar, belli ilkeler uyarınca kurulur. Sportif etkinlik bu sınırlar içinde gerçekleştirilir ve yine bu sınırlar içinde *yinelenir*. Bir sporu benimsemek ve onu yapmayı istemek, daha baştan onun bütün kurallarını kabul etmeyi, onlara uymayı, onlara karşı çıkmamayı, onları savurmayı gerektirir. Yani, «ben şu spora başlıyorum» diyen kişi, bir tür *Toplumsal Anlaşma*'ya girmektedir. Bu toplum, kurallarının özelliği gereği tüm İnsanlardan oluşan bir Dünya Toplumudur.

16 *Aristoteles* a.g.y. 6. Bölüm/2 s : 22.

17 *Sporun bir Oyun Olarak* Belirleyici özellikleri bu kadar değil. Bu çalışmanın amacı Spor'u bir Oyun olarak anlatmak olmadığından bu kadarla sınırlı kalıyorum.

3.6. Spor bir Eğlencedir.

Spor İnsanın kendi isteği ile gireceği, kendi doğasına uygun bir etkinliktir. Yani ne beden olarak, ne de istek olarak bireye karşı bir sportif etkinlik olamaz. İnsan spor oyununu oynamaktan zevk alırsa sürdürür, değilse bırakır. Spor bir oyun olarak iş yaşamından ayrıdır. «Oyun <alışılâgelen> ya da <asıl> yaşam değildir»¹⁸ Sporun en önemli dinamiği, ondaki eğlence ögesidir : Spor etkinliğinin değişik durumlarına özgü olarak değişik coşkular, değişik hazlar, değişik sevinçler ve hatta değişik hüznler duymak, bir yandan sporun İnsan yaşamındaki yerini güçlendirirken, bu güç de öte yandan İnsanın yaşamını güçlendirir.

İnsan yapabildiği, sevdiği, bütün varlığıyla yoğunlaşarak katıldığı bir etkinlikte *yaratıcı* olmaya açıktır. Sportif başarının esası olan *sportif yaratma*, Spor yapan İnsan'm en önemli mutluluk kaynağıdır. Spordaki eğlence, o sporu yapmaktan duyulan sevinç, haz durumu ortadan kalktığı zaman, spor ilkel düzeyde bir çekişmeye, itişip-kakışmaya dönüşür. Oysa gerektiği gibi yapılan bir sportif mücadelede rakibim dostumdur, kardeşimdir. Spor rakibi dost yapan bir uğraştır. Sportif mücadelede gerekli olan hoşgörü, kardeşlik, rakibi sevmek ve saymak gibi özelliklerin en önemli kaynağı buradadır. Bir spor etkinliğinde bireyler karşısındaki İnsan olduğunu gözardı edecek duruma geliyorlarsa ve İnsan sıcaklığını duyamıyorlarsa orada artık spor adına büyük bir yıkım başlamış demektir. İnsanları birbirlerine düşman eden bir spor olamaz.

Hiç kimse belli bir biçimde eğlenmeye zorlanamaz. Eğlenmek bireyin özgün ve önemli yaşama bağlamlarından biridir. Eğlenmenin bireyin özgün varlığına uygun olması kaçınılmazdır. İşte burada bireyin kendisini tanıması önemle ortaya çıkar. Eğlenmek ancak kendisini belli ölçülerde tanıyan İnsanların başarabileceği bir etkinliktir. Eğlenmek kişinin kendisini bırakıverdiği, rastgele birşeyler yaptığı, amaçsız davranışlarla veya koşullanarak ya da öykünerek gireceği etkinliklerle gerçekleştirilemez. Her eğlence gibi

¹⁸ Johan HUINZINGA a.g.y. s : 15. Eylem kavramı üstüne daha kuşatımlı açıklamalar için «İnsan Spor ve Olimpizm» de *Sportif Özgürlük* adlı yazıya bakılabilir.

Sporun da bir *Ben Bilinci*'ne dayanması gerektedir. Bu bakımdan spor, İnsanın neyi yapıp, neyi yapamayacağını bilerek kendisini yönlendirdiği bir eğlenme biçimidir. Spor İnsanın özgür seçimine dayanır. Spor İnsanın kendisini özgür duyacağı etkinliklerden biridir. Bu nedenle Spor bir tür özgürlüktür.

3.7. Spor Amacı kendisinde olan bir Eylemdir.

«Amacı kendisinde olan Eylem» denildiğinde dolayısıyla «Amacı kendi dışında olan Eylem» den de söz etmiş olmaktayız. İlk bunların ne demek olduğunu kısaca görelim. Her Eylem bir amaca yöneliktir. Bu İnsan hareketini eyleme dönüştüren en önemli özelliklerden biridir, ayrı deyişle Eylemin varolma koşullarından biridir Amaç.

Bir eylem, bir amacın gerçekleştirilmesi için araç durumundaysa, bu Amacı Kendi Dışında olan bir Eylemdir. Örneğin bir genç İnsan sınavda başarılı olmak için ders çalışıyorsa, onun bu ders çalışma eylemi Amacı kendi dışında olan bir Eylemdir. Bir ressam para kazanmak için resim yapıyorsa, onun bu resim yapma eylemi de Amacı kendi dışında olan bir Eylemdir. Eğer ders çalışan genç İnsanın amacı o konuyu, sınav kaygusu olmadan, yalnızca öğrenmekse, onun bu ders çalışma eylemi, Amacı kendisinde olan bir Eylemdir. Ayrı deyişle Eylem kendisi için yapılmaktadır. Ressam için de aynı durum söz konusudur : Ressam eğer o resmi, resim amacıyla, yani bir güzellik yaratmak amacıyla yapıyorsa eyleminin Amacı kendisindedir. Bir konunun öğrenilmesinde de, güzelliğin yaratılmasında da eylem sahibi için güzel, hoş keyifli, coşku veren bir yaşama sürecidir.

İnsan bir günlük yaşamında bu iki eylem öbeği arasında sık sık gider, gelir. Bazı eylemlerimizin amacı ister istemez kendi dışında olur. Örneğin İş Eylemleri çoğunlukla bu türdendirler. Yapmak zorunda olduğumuz için yaptığımız tüm eylemler bu guruba girerler. Bu etkinlikleri İnsan sevmek, ondan hoşlanmak zorunda olmadığından, giderek sıkımtı verebilirler. Özgün Zaman Eylemlerinin büyük önemi de burada ortaya çıkar. İnsanın bazı eylemleri de kaçılmazcasına amacı kendisinde olmak zorundadır. Eğer böyle olmazsa, eylem bozulur, çarpıklaşır, yozlaşır ve ulaştığı amaç

olumlu özelliğini yitirir. Örneğin Sanat, Öğrenme, Bilim, Felsefe, İbadet, Spor vb. amacı kendisinde olarak yapılması gereken eylemlerdendir. Aradaki bir başka durumdan da söz etmek gerekir : Kimileri yaptıkları işi sevebilirler ya da işlerini severek yapabilirler. Bu durumda birey, amacı kendisinde bir eylem gerçekleştiriyormuş gibi çalışır. Yine de eyleminin, bütünüyle amacı kendisinde olduğu söylenemez. Fakat böyle İnsanlar, yaşamını iş eylemi ile bütünleştirmiş olanlar gibi başarılı olurlar, hatta bazı durumlarda, yaşamaya onlardan daha çok katılır ve tad alırlar¹⁹.

Amacı kendisinde olan Eylemler çıkar sağlama veya yarar üretme kaygusundan uzak olduklarından *amatör* eylemlerdir. Amatör sözü genellikle bir işin heveslisi, henüz o işi tam bilmeyen anlamında kullanılır. Yarar üretmenin önemli olduğu ortamlarda amatörün böyle anlaşılması doğaldır. Yaratıcılığın gözetildiği ortamlarda ise amatörce eylemek önemlidir. Amatör bir konuyu iyi bilen, onunla bütünleşmiş, çalışmalarına zamanca sınır koymayan, o alanda denemeler yapan, kendisini bu denemeler için geliştiren, yapıcı-yaratıcı olan bir İnsandır. Bu etkinlik ancak sevgi (amare) den başka bir güçle olamadığı için amatör denilir. Kuşkusuz amatör sözünün kapsamında ahlaka değgin yanlar da bulunmaktadır.

Spor spor için yapılır. Aynı deyişle özü gereği, yapısı gereği, karakteri gereği ve varoluş koşulları gereği *Spor amatör bir uğraştır*. Sporun buraya dek saydığım özellikleri, örneğin bir oyun olması, özel bir bilinçle yapılması İnsanın ona tüm varlığı ile katılması, eğlence olması ile bundan sonra değineceğim özellikleri hep amacı kendisinde olan bir eylemi dile getirmektedirler.

Sporun amacı kendisinde olması, yani amatör bir eylem olması onun profesyonelce yapılmasını engellemez. Spordan bir kazanç sağlanabilir. Spordan kazanç sağlanması, sporun özü gereği profesyonel olduğu anlamına gelmez. Spor profesyonelce yapılabilir, fakat amatörlük özelliği yitirilmemek koşuluyla. Bu özelliğin yitirildiği yerlerde *fair play* olayı ortaya çıkar. Şimdi önemli bir sorunla karşılaşıyoruz : Spor profesyonelce yapılırken amatörlük özelliği nasıl ve hangi bakımlardan yitirileneyecektir? Bu sorun sonradan çözülebilmek özelliğini taşıyor²⁰. Sorunun en köklü çözümü Spor

20 Bu sorunla ilgili olarak «İnsan, Spor ve Olimpizm»de *Fair Play ve Olimpizm* ve «Spor ve Özgürlük» adlı yazılara bakılabilir.

Eğitiminde olanaklı. Spor yaşamına sonradan başlamış ve profesyonelce kaygularla başlamış birinden amatörlüğün gerektirdiği erdemli davranışları beklemek gereksiz olabilir. Sağlıklı bir Spor Eğitimi ise işini geneklerine uyararak ve severek yapan profesyonellerin doğmasını sağlayacaktır. Değilse Spor etkinliği kazanma hırsı ile her davranışı olağan gören kişilerin varlığında, her an ilkel ve kaba hareketlere dönüşebilecektir. Burada artık ne Sportif Davranışın güzelliğinden duyulan coşku vardır, ne sportif yaratıcılık, ne yaratıcı yeniden canlandırma, ne yorumlama, ne ben bilinci, ne hoşgörü, ne kardeşlik, ne rakibini dost bilme, ne de sevgi vardır. Burada kendisine yabancılaşmış, sevgisiz hoyrat ve çorak bir İnsan bulunmaktadır. Burada sporcu olarak İnsan yitirilmiştir.

3.8. Spor uzun süreli bir etkinliktir.

Spor İnsanın sahibolduğu en önemli olanaklardan biridir. Bu nedenle İnsanın tüm yaşamına yayılabilir. Aynı deyişle İnsan spor yapmaya doğunca başlayıp, ölünce bırakabilir. Her İnsanın her yaşta ve her durumda yapabileceği bir spor mutlaka vardır. Spor Yapmak denilince hemen şampiyon olmak, rekorlar kırmak vb. durumlar düşünülmektedir. Aynı deyişle Spor yalnızca Sporcu dediğimiz İnsanların bir etkinliği değildir. Spor mutlaka büyük sportif başarılar kazanmak için yapılmaz. Başarı ögesinin spordaki yönlendirici gücü yadsınmaz, fakat bu yalnızca rekorlarla ve şampiyonluklarla da sınırlandırılmaz. Böyle bir anlayışı daha ilk başta her bireyin sahibolduğu sportif özelliği, yukarıda belirlediğim deyimle (Bknz : 3.1) İçimizdeki *Spor yapan İnsan'ı* gözardı etmekten başka bir şey değildir.

Burada sportif beceri bakımından iki spor türünü ayırmak gerekmektedir : Yüksek Performans Sporları ve Herkes için Spor.

Yüksek Performans Sporları, aynı deyişle üstün güç ve beceri isteyen sporlar; herhangi bir spor kabiliyetine üst düzeyde sahip olan ve o alanda yoğunlaşmış spor etkinlikleri içinde bulunan kişilerin yaptıkları sordur. Her spor bu düzeyde yapılabilir. Spor tarihi bu düzeyde yapılan sporların tarihidir.

Herkes İçin Spor, daha kavram olarak bir savı dile getirmektedir : «Her İnsan Spor Yapmalıdır». Bu sav, «Her İnsan Spor ya-

pabilir» ya da «Spor Yapmak her İnsan için gereklidir» biçiminde de dile getirilebilir. Her İnsan denildiğinde de göz önünde bulundurulan olağan İnsan değildir : Söz bebekleri, çocukları, hamile kadınları, hastaları, sakatları, yaşlıları, yoğun çalışma içinde olanları, ayrı deyişle hangi durumda olurlarsa olsunlar tüm İnsanları kuşatmaktadır.

«Herkes İçin Spor» kavram olarak ortaya koyulmamakla birlikte anlayış olarak Antikçağ'da özellikle İ. Ö. 5. yy. Atina kent devletine görülür²¹. Gerçi O dönemdeki her İnsanın spor yapması, «İnsan» olarak kabul edilenler bakımından sorunsaldır. Sorunsalılık spor eğitimi uygulamaları yanında, sporun bir araç olmasıyla da artar. Yine de İnsan ile Spor arasındaki ilişkinin kurulabilmiş olması önemlidir. O dönemde eğitim ilkesi olarak *paidea* kapsamında spor da yer almaktaydı. Demokrasinin sağlıklı olarak işlemesi ve toplumun varlığını demokrasiyle sürdürebilmesi, demokrasiye uygun İnsan sorununu ortaya çıkartmıştır. Bu İnsan yalnızca düşünen, bilen değil, aynı zamanda yapabilen bir İnsan olmalıydı. Böylece bilgili, duyarlı ve güçlü özelliklerini birükte yaşayabilen ve geliştirebilen İnsan için spor da önemli bir eğitim aracıydı. Bu araçtan «İnsan» olan herkesin yararlanması gerekliydi, hatta zoruluydu. Dolayısıyla İnsan olan herkes için sporun kaçınılmazlığı saptanmıştı. Günümüzde «İnsan» olmak için soylu vatandaş olma zorunluluğu bulunmadığından, Herkes için Spor kavramının kapsamı da tek tek her İnsan bireyine uzanmıştır.

Spor'un Uzun Süreli bir Etkinlik olmasının iki yanı ortaya çıkmaktadır : Spor tek bereyin yaşamında her zaman var olmalıdır. -Bunun önemine biraz sonra hümanizma bağlamında değineceğim-; öte yandan Spor tek tek her İnsanın yaşamında süreklince var olmalıdır. Böylece *Spor yapan Toplum* ve *Spor yapan İnsanlık* gibi iki kavrama ulaşırız. Bu kavramlar gerek hümanizma ve gerekse de Olimpizm bakımından büyük öneme sahiptirler.

Spor İnsan yaşamının bütünüdür. Fakat burada İnsan yaşamının değişik evreleri gözardı edilmemelidir : Bir sporun 20-30 yaş diliminde yapılma biçimi ile 50-60 yaş diliminde yapıl-

21 Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için *Antikçağda İnsan Sorunu ve Spor* adlı yazıya bakılabilir.

ma biçimi arasında ayrılık olması doğaldır. Spor İnsanın tüm yaşamına ilişkindir, fakat her yaş ve durumda o döneme göre gerçekleştirilmesi koşuluyla. Sporun bu esnekliği Herkes için Spor'un önemli dayanaklarından biridir.

3.9. *Spor İnsanın Yaşamına çok yönlü katkıda bulunan bir etkinliktir*

Spor Erdem yüklüdür. İnsan onu gerektiği biçimde ve ölçüde gerçekleştirdiği sürece o da kendisini İnsan'a açar. Bunun için Sporun amacı kendisinde bir eylem olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Aynı deyişle Spor, spor yapmaktan zevk alındığı, sporun kendisi amaç bilinerek yapıldığı zaman İnsana kendisini açmaktadır. Bir amaç için yapıldığında o amacı belli ölçüde sunar, fakat orada kalır. Sporu severek yapan, onu bir yaşama biçimi olarak yaşamasına katmış, yaşama bütünlüğünü sporla tamamlamış İnsanlara bakınız, yaşamlarının diğer yanlarında da gerçekçi, neşeli, yapıcı-yaratıcı, hoşgörülü, dürüst, etkin, gelişme çabası içinde olan, saygılı, dinç, sağlıklı, sevilen ve aynı zamanda ülkücü (idealist) İnsanlar olduklarını göreceksiniz. Sporsuz bir İnsan yaşamı, eksiktir.

Sporda çok yönlülüğü sporun diğer birkaç özelliğiyle birlikte şöyle belirleyeceğim. Kuşkusuz bunların her biri Sporun bir özelliği olarak dilegetirilebilir ve bu özellikler geniş kuşatımlı incelenerek Spor bu bakımlardan da temellendirilebilir.

3.9.1. *Spor bir cesaret olayıdır.* İnsanı kendisiyle karşı karşıya bırakır ve zorluğu yenmesini ister. Böylece İnsan kendisini aşmaya başlar, kendisini aşma alışkanlığını kazanır. Sporla aydınlanmanın önemli dayanaklarından biridir bu. Ne var ki, başarının sevinci İnsanı daha ötesine hızla geçmeye yöneltebilir.

3.9.2. *Spor bir Ölçülülüktür.* Ölçünün ölçütü sporda bulunmaz, İnsandadır. Her birey sportif etkinliği içinde kendisine uygun ölçüyü koymak zorundadır. Böylece haklı görülebilecek aşırılıklardan da kendisini korur. Çünkü kendisine en uygun gelişme yolunda yürümezse, sportif uğraş İnsanı aksatır.

3.9.3. *Spor bir hoşgörü olaydır.* Hoşgörü İnsanın kendisini tanıması, kabullenmesi, benimsemesi ve sevmesine dayanır. Bundan sonra birey bir başkasını da tanıyıp, kabullenip, sevebilir, onun varlığını benimseyebilir. Tavrıları bu koşullar uyarınca biçimlenecektir. Hoşgörü İnsanın kendisini bilip, kendisine egemen olmasında gelişir. Çünkü kendisine egemen İnsan, yani kendisini geliştiren İnsan, aykırı duygulanımları, aşırılıkları karşısında duyarlı bir ölçülülüğü gösterebilir. Spor İnsanı *sınır durumlarına* getiren bir olaydır. Orada gerilim vardır. Çünkü olağan yaşama durumu sözkonusu değildir. Sınır durumlarında İnsanlar kolaylıkla birbirilerine karşı olabilirler. İşte hoşgörünün önemli işlevi buradadır ve orada İnsan kendisini yeni baştan yaratır.

3.9.4. *Spor yalnızca yarışma değildir.* Yarışmalar, karşılaşmalar sporun görünen yüzüdür ve oyun olmanın gereğidir. Sporun özü bu görünen ardında bulunur. Yarışma ya da karşılaşmalara ve özellikle de yarışmanın veya karşılaşmanın sonuçlarına takılıp, kalanlar Spor Olayı'nı anlamakta çok zorlanırlar. Örneğin Futbol bir karşılaşmadır, fakat orada yalnızca gol istemek, Futbolun asıl olan oyun yanını gözardı etmek demektir.

Günümüzde Sportif etkinliklerin yayılımı açısından baktığımızda yarışma veya karşılaşma olmayan pek çok spor etkinliğiyle karşılaşmaktayız. Bunları, örneğin Dağcılığı Spor yapan sporun öz niteliklerinden pay almasıdır. Spor Etkinliğinin bireyi sporun öz niteliklerine götürecektir, onların yaşanmasını sağlayacak düzeyde yapılması gerekir. Spor olayım izlemenin ölçütü de buradadır.

3.9.5. *Spor Öğrenilir.* İnsan öğrenmiş olarak dünyaya gelmez. İnsan öğrenmek üzere dünyaya gelir. İnsanın varlık yapısı da buna uygundur. Bu nedenle İnsanın en önemli etkinliklerinden biridir. öğrenmek. Bireyin kendisini -bir çok bakımdan olduğu gibi- Sportif bakımdan tanımasının önemi buradadır. Bireyin sportif yanını tanıması bir öğrenmedir. Onu ne bakımlardan geliştirebileceğini bilmesi de bir öğrenmedir. Bu bilgisini adım adım gerçekleştirmek üzere çalışmalara girmesi de bir öğrenmedir. Bu bilgi yöresinde yer alan ve onu tamamlayan, geliştiren bir çok şeyi öğrenmesi ve davranış olarak kazanması da bir öğrenmedir. Spor eğitiminin cılız olduğu yerlerde, dahası sporla ilgili sağlam, dinamik, yapıcı geleneklerin kurulamadığı yerlerde Spor etkinlikleri de soluksuz, gi-

derek yalnızca beden gösterisine döner ve her an barbarlaşmaya, yani İnsanı alçaltan, aşağılayan, küçülten bir süreç olur.

3.9.6. *Spor bir Soyluluktur.* Soyluluk kavramı bir yanlış yorumlama ile soya için bir özellik olarak görülmüştür. Soyluluk türe için bir özelliktir. Bu özelliğe sahip tek tür İnsan türüdür. Her İnsan bireyi sahibolduğu soyluluğu yalnızca kendisi yaratabilir. Soyluluk ünvanla, makamla vb. temeli olmayan durumlarla kazanılmaz. Çünkü soyluluk kazanılır, kalır ve artırılır. İnsanın soyluluğu onun biricikliğini sağlayan için güçlerindedir. İnsan kendisini tanıdığı, bildiği, geliştirdiği, yani kendisini gerçekleştirdiği sürece soylu bir yaşamı sürdürmektedir. İnsanın kendisinde tanıyacağı yanlardan, için güçlerden biri de onun sportif kabiliyetidir. Soylu olmak için rekor kırmak gerekmez, şampiyon olmak da gerekmez. Sporu özü gereği yaparak, hakkını vererek yaşamak gerekir. Bu İnsanda spor yaptıkça gelişecek erdemleri de ortaya çıkartacak, ortaya çıkmış olanları zenginleştirecektir. Bu İnsanı yapıcı-yaratıcı bir yaşamaya götürecektir, mutlu kılacak, dahası İnsan kendisine için «İnsan» ile yaşamaya götürecektir.

4. Sporla Gelen Hümanizma ve Olimpizm

Değindiğim bu özellikleriyle Sporu ilkin bir tek İnsanın, sonra da bir toplumun ve giderek bütün İnsanların yaptıklarını düşünelim. Hümanizma'nın ve ona koşut olarak Olimpizm'in bu bağlamda somutlaştığını görürüz.

4.1. Spor için İnsanın sahibolduğu sportif özellikleri bilmesi önemlidir. İnsan kendi öz varlığını bir yanıyla tanıdığına, diğer yanlarını da tanıma olanağını elde eder. İnsanın kendine için bir yanı tanıması, onu geliştirmeye ve o bağlamda yapıcı-yaratıcı olmaya çalışması Hümanizmadır.

Şimdi tek tek bireylerin, giderek toplumun ve tüm toplumların, ayrı deyişle tüm İnsanların böyle bir bilinçle spor yaptıklarını düşünelim. Kendisini hiç değilse bir yanıla bilen, o yanını geliştirmek için çabaladıkça daha çok bilen bir İnsanlıkla karşılaşacağız. İşte İnsanların sportif bakımdan kendilerini bilmeleri ve o bakımdan kendilerini geliştirmeleri Ülküsü (ideali) Olimpizmdir.

4.2. İnsan Spor denilen Oyun'a gerektiği gibi katılıp, onu gerektiği gibi yaptığında kendi varlığında temellenen özgün bir neşeyi, sevinci ve mutluluğu da yaşayacaktır. Böylece irili, ufaklı günlük kayguların, sıkıntıların üstüne çıkacak, yaşamaya bir başka bakımdan bakabilecek ve yaşamayı bir başka biçimde fakat yaşayarak kavrayacaktır. Sportif etkinliği içinde durmaksızın kendi varlığıyla karşı karşıya gelecek, kendi varlığına egemen olacak, onu yönlendirecektir. Böylece kendi varlığının sahibolduğu güçleri ortaya çıkartacak ve sahibolduğu güçlerin ne ölçüde geniş ve çok olduğunu yaşayarak tanıyacaktır. Kendisini duyan İnsan tükenmediğini ve tükenemeyeceğini, yapıcı-yaratıcı yanlarının zorlamasını duyar. Bir İnsanın yapıcı-yaratıcı yanını görmesi, varlığını bu yolda geliştirmesi onun Özgürlüğünün en temelli yanlarından biridir. Burada İnsanın Yaşama Sorumluluğu da pekeşir. Çünkü ne yapması gerektiğini ve ne yapacağını bilen bir İnsanla karşılaşırız. Spor İnsanın yapıcı-yaratıcı çalışmalarını artıran, Özgürlüğünü yoğunlaştıran, Yaşamaya özgün bir sorumlulukla bağlayan bir etkinliktir. İşte burada Spor bir Hümanizmadır.

Böyle insanlardan oluşan bir toplum, mutlu, yapıcı-yaratıcı ve yetkinleşen bir toplumdur. Eğer tüm insanlar böyle yaşarlarsa güzel bir dünya yaratılmış olur. Olimpizm böyle güzel bir Dünyayı amaçlar. Olimpizmin vazgeçilmez ilkelerinden biri olan mükemmellik de olanağını yalnızca bu çizgide bulur.

4.3. Spor yapan İnsan birlikte spor yaptığı insanları, kendileriyle sportif mücadeleye girdiği insanları, Sporun kurallarını kavrar, benliğinde duyar ve yaşar. Aynı kurallar uyarınca eğlenceli bir oyun ortamında başka benliklerle, başka özgürlüklerle, başka güçlerle, başka sevinçlerle beraber olur. Onları bu beraberlik içinde tanır, değer verir, onları gereksinir ve onlarla birlikte yaşar. İşte bu Hümanizmadır. İnsan orada kendisini tanıdığı ölçüde başkasını, başkasını tanıdıkça da kendisini tanıyacak, keşfedecektir. İşte bu Hümanizmadır.

Olimpizmdeki tüm insanların Kardeşliği ilkesi de bu beraberlikten, doğar. Ortak kurallar uyarınca artık tek tek bireyler birer İnsan olarak vardırırlar; her türlü dil, ırk, din, kültür, vb. özelliklerin üstünde yalnızca yapıcı-yaratıcı etkinlikler içinde ve kardeş olan birer İnsan. İnsanların düşman olmalarını istiyorsak, onları

sıradan ilişkiler içinde yaşamaya yönlendirelim. O zaman onlar için sıradan varlıkların davranışı olan *saldırganlık* olağandır. İnsanları sıradanlığın üstüne yönlendirdikçe, onların sahib oldukları soyluluğa uygun yaşamalarını sağladıkça kavgalar, kısır çekişmeler, savaşlar da anlam ve önemini yitirecektir. Her şey İnsanın kendisine yaraşan düzeyli yaşamaya ulaşmasındadır. Bu da onun kendisini tanımaya, geliştirmeye başlaması ile olanak bulur. İşte bu Soyluluk Hümanizmadır ve Olimpizmin Yaşama Ülküsüdür. Değilse toplumları parçalayan yapay sınırlar gibi, İnsanları parçalayan yapay özelliklerin üstüne, ortak İnsan Ülküsüne yaraşır bir yaşamaya çıkılamaz.

4.4. İnsan Sporda, sporla kendisinde bulunan bazı erdemleri kazanır. Örneğin, kendini tanımak, kendini geliştirmek, yetkin ve yeterli olmak için çabalamak, dürüstlük, kendisiyle ve diğer sporcularla olumlu ilişkiler, alçak gönüllülük, hoşgörü vb. Bunların hepsi Spor bağlamında ve spora üişkin olarak ortaya çıkarlar. İnsanın kendisinde varolan ve sporla ortaya çıkartıp, geliştirdiği bu Erdemler yaşamasının diğer yanlarına da eşlik eder, etkide bulunur. Sporda kazanılan çok yönlü dinamizm, İnsanın yaşamasının diğer yanlarına da yaydır. Bu nedenle spora yer vermeyen bir yaşama anlayışı eksiktir. Herkes için Spor'un büyük önemi de burada kendisini gösterir. İnsanın kendisini yaratmasını sağlayan bir etkinlik olarak spor bir Hümanizmadır.

Oлимпizm de değişik erdemlerle dokunmuş bir Yaşama Anlayışı ve giderek bir Dünya Görüşü olarak bu hümanizmayı yapısında doğallıkla barındırır.

4.5. Bir kerelik Hümanizma olmaz. Hümanizma süreklilik ister. Burada sürekli bir bilme, tanıma, yapıp-yaratma ve böylece sürekli olgunlaşma, yektinleşme, aydınlanma ayrı deyişle mükemmelleşme süreci olan Spor Hümanizma ile kucaklaşır. İnsan bu noktada da sonsuzlukla karşılaşır ve sıradanlığın üstüne çıkar. Her seferinde bu yükseliş bir adım daha gelişir. Bu gelişmeler de Olimpik Ülkünün topluma yayılmasının önemli olanaklarından biridir.

5. Günümüzdeki Gerçek

Günümüzün çılginca bir gidişi var. Bu gidişin kökeni, en geride sanayi Devrimine dek götürülebilmektedir. 20. yy'ın başlarında A. Schweitzer şöyle söylüyordu : «Olup-biten üstün fazlaca düşünmeden yaşamak modern İnsanın ikinci doğası olmuştur. Bunu görmek için onun sımsıkı sarıldığı gününü gün edencesine yaşamasına bakmamız yeter... Modern İnsanın kendisi olarak hiç bir şeyi yoktur, dahası hep bir gün ondan kendisi olması isteneceğinin korkusuyla yaşamaktadır» Bu sözler 21. yy'ın başında olan bizlere hiç de yabancı değildir. 21. yy'a nasıl giriyoruz : Kendisine egemen, soyluluğunun ayırında, İnsan olmanın kıvancını duyan ve bunun gereğini yapan İnsanlar olarak mı, sürü güdüsünün rahatlığına kapılmış, sürüngeçenler olarak mı? Aynı deyişle 21. yy.'a girerken dünyamızda gerçek anlamıyla hümanizma ne ölçüde gerçekleşmiştir? Bu soruların yanıtını her bir İnsanın kendi varlığını, yaşamasını göz önünde bulundurarak kendisi için kendisinin vermesi gerekir. Ancak bundan sonra her birey kendi sorumluluğuna düşeni kendisi, kendisi için yapabilir. Böylesi daha temel olandır.

Genel bir bakışla günümüz dünyasında *sözümona* bir Hümanizma'dan söz edebiliriz. Yalnız Hümanizma değil, İnsanın tüm değerleri bir koflaşma süresi içinde. Örneğin Olimpizm, Olimpiyat Oyunlarının ticari-politik düzleminde feda edilmektedir. İnsanları birleştirmesi, dostluğu, kardeşliği geliştirmesi istenen bir *İnsanlık Olayı*nda düzenleyici ülkenin ve sponsör kuruluşların çıkarları ön planda bulunmaktadır. Kuşkusuz bu en masum olanlardan biri. Bu günkü dünyamızın kanayan yarası savaşları düşünelim... Bütün bu ikiyüzlü süreçlerin sonunda nereye varacağım kestirmek için zaman harcamaya gerek yok. Sorun zaten kendisini fazlasıyla duyuyor ve sonundan önce süreç bizi zorluyor. Değer yitimi içindeki İnsanlar zevk yitimine de uğruyorlar. Yaşam her geçen gün, tüketilmiş uygarlık verilerine karşın yozlaşıyor. Bu durumda bir şeyler yapacak İnsanın bir noktada, fakat iyi bir noktada kendi kendisiyle karşılaşması gerekmektedir. Sporun önemi burada ortaya çıkar. Spor çağın akışı içinde uzaklaştığımız kendimize ulaştıracaktır biz. Gerektiği gibi yapılan bir spor, günümüz İnsanın

tutunacağı önemli dallardan biridir. Evet, Olimpizm ve Olimpiyat Olayları bağlamındaki bozulma sporun bütününe de yayılmıştır. Kötü Profesyonellik yetersiz eğiticiler aracılığıyla İnsanlara daha küçük yaşlardayken aşılacaktır. Fakat yine de Spor önemli dayanaklardan biridir. Çünkü İnsan orada bir biçimde kendisini has olarak, özgün olarak bulabilir. Önemli olan da bu özgün olanın bulunmasıdır. Çünkü Hümanizma da, Sporla somutlaşan hümanizmada temellenecek Olimpizm de en geride bu *has İnsan'a*, *bu özgün İnsan'a* dayanacaktır.

K A Y N A K Ç A

Bedia Akarsu, *Max Scheler'de Kişilik Problemi* İ. Ü. E. F. Yayınları No : 976 * İSTANBUL 1972.

Aristoteles, *Poetika* Çeviren : İsmail TUNALI Remzi Kitabevi " İSTANBUL * 1963.

Jacob Bruckhard, *İtalya Renaissance Kültürü I, II* Çeviren : Bekir Sıtkı BAYKAL Kültür Bakanlığı Yayınları * ANKARA * 1977.

Ernst Cassierer, *Die Geschichte der Philosophie*, Verlag Ullstein * Berlin * 1925.

Atilla Erdemli, *Hümanizma Olarak Spor*, Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri 1. Ulusal Kongresi Kitabı, H. Ü. Yayınları * ANKARA * 1990.

Atilla Erdemli, *İnsan Spor ve Olimpizm*, Sarmal Yayınları * İstanbul 1996.

Arnold Gehlen, *İnsan*, Çeviren : Bedia AKARSU İ. Ü. E. F. yayınları * Yayın No : 1839 * İSTANBUL * 1973.

Johan Huizinga, *Homo Ludens*, Ro Ro Ro * HAMBURG * 1958.

- Werner Jaeger, *Antike und Humanismus*, Quelle und Meyer * Leibzig * 1925.
- Werner Jaeger, *Paidea Bd. 1* Walter de Gruyter * Berlin * 1934.
- Takiyettin Mengüsođlu, *Kant ve Scheler'de İnsan Problemi*
İ. Ü. E. F. Yayınları, Yayın No : 392 * İSTANBUL 1969.
- J. Paul Sartre, *Varoluşçuluk*, Çeviren Asım BEZİRCİ Dönem Yayınları * İSTANBUL, 1964.
- Max Scheler, *İnsanın Kosmostaki Yeri*, Çeviren Tomris MENGÜŞOğLU Yaprak Yayınları * İSTANBUL
Die Stellung des Menschen im Kosmos, Otto Reichl Verlag * Darmstadt * 1930.
- Schiller, *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine Bir Dizi Mektup* Çeviren : Melahat ÖZGÜ M. E. B. Yayınları * İSTANBUL * 1990.
- Albert Schweitzer, *Verfall und Wiederaufbau der Kultur*, Biederstein Verlag * München * 1923.